

Stanislav Kosík, politický vězeň a zapomenutý básník

MARTIN TICHÝ

*Nelistujte dlouho v kalendáři
v tom lidském všedním breviáři
v tom svazku dlouhých všedních dní
jen směle k zítřkům pohlédněte
a vykročte pevně, nezblooděte!*

Nejenom zápisky z věznic a lágrů, ale třeba i v tomto prostředí vzniklé básně mohou nabýt podoby autentického svědectví o životě za mřížemi a ostnatými dráty. Ne snad v přesném popisu prožívané skutečnosti. Ta byla natolik krutá a k životům politických vězňů bezohledná, že mnozí z ní hledali únik ve vzpomínkách, v nichž se upamatovali na své nejbližší, nejmilovanější... třeba právě jako Stanislav Kosík. Jeho verše vznikaly v době, kdy se z Československa stala slovy Václava Šmejkala *země ostnatým drátem korunovaná*.¹ Nikoliv náhodou malý sešitek, do něhož mladý politický vězeň psal své básně, „zdobí“ na nejedné stránce ostnatý drát. Ten pro něho nebyl pouze symbolem věznění, uzavřeného, zbraněmi strážného prostoru, nýbrž každodenně vídanou a fyzicky vnímanou překážkou ke svobodě.

Vězni plyne čas jinak než člověku žijícímu na svobodě. Je vymezen vězeňským řádem, který dozorcí ve službách totalitárních či autoritativních režimů nejenom bezohledně vynucují, nýbrž i využívají k šikaně a násilí, o čemž svědčí paměť politických vězňů z padesátých let 20. století. Svůj řád, pevně stanovená nepsaná pravidla, však měli i oni, vždyť právě ta jim usnadňovala přežít... plnit stanovené normy, vypomáhat si v mezních situacích, například při pobytu v korekci. Jejich život uvozovalo soužití se spoluvězni. Únik z takřka neměnného čtyřicetihodinového rytmu, určeného

vyčerpávající prací, skromnou dávkou nekvalitního jídla, minimem volného času, takřka nikdy neprožitého v čemsi, co by se dalo být jen označit za soukromí, byl mnohdy možný jen ve snění – buď v noci, v krátké chvíli před vyčerpávajícím spánkem, nebo při monotónní práci, kdy jakákoliv duševní činnost dávala zapomenout na neutěšenou realitu. Přitom vzpomínky na minulost, rodinu, manželky a milenky, přátele bývaly bolestné. Stejně jako sny o budoucnosti. O ní mnozí političtí vězni ani nehovořili, tak byla v nejtěžších letech věznění nejistá. Když se později naplnila v propuštění, ať již díky milosti či

amnestii, soužily je i nadále bolestné vzpomínky na léta ztracená v lágrech. Objevovaly se ve snech, v nichž znovu ožívala bezútesná minulost. Slovy Ludmily Kosíkové: *To utrpení k nim v noci přicházelo navrch*.²

Dny, týdny, měsíce a léta ve věznicích a lágrech komunistického režimu dala bezprostředně vzniknout literatuře, v níž se její autoři doslova sebeterapeuticky vypsali z prožité zkušenosti. Podali o ní svědectví v beletrii, memoárech a básnických sbírkách. Vždyť komunistický režim věznil básníky a spisovatele, jakými byli například Jiří Zahradníček, Zdeněk Rotrekl, Ivan Martin Jirous,

1 ŠMEJKAL, Václav: *Ostnatý drát. Verše z let padesátých*. EVA – Milan Nevole, Praha 2014.

2 TICHÝ, Martin: *Říkali mu Dědek. Příběh protikomunistické skupiny Bayer a spol.* ÚSTR, Praha 2011, s. 140. Citace z rozhovoru s Ludmilou Kosíkovou, manželkou Stanislava Kosíka.

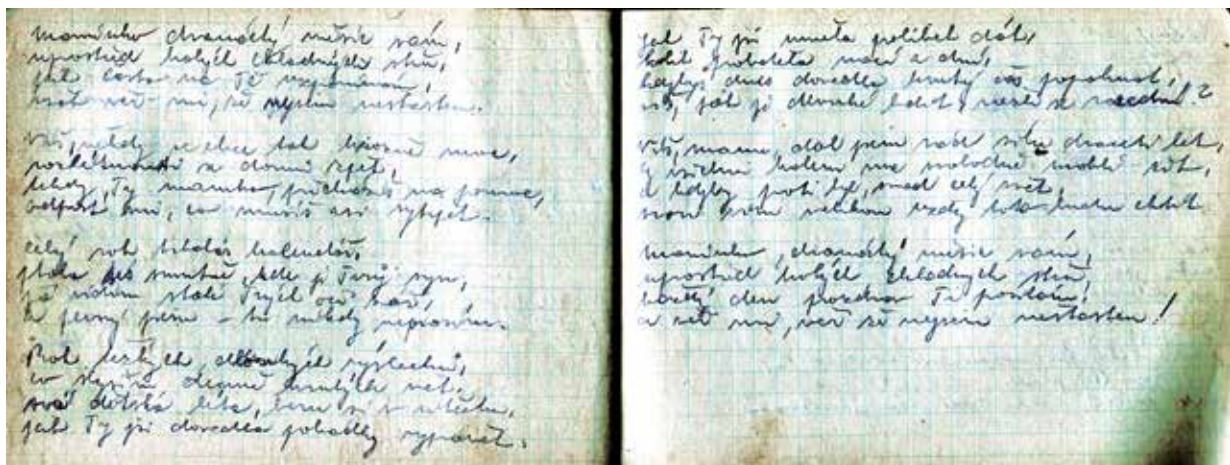
a zároveň je vytvářel, jako z Karla Pecky, Jiřího Stránského a Dagmar Skálové. Někteří z autorů „vězeňské literatury“ začali vydávat svědectví o prožitém ještě za svého pobytu v lágrech a věznicích. Učinil tak třeba právě Karel Pecka, jehož motáky vynášel jeden z civilních zaměstnanců uranových dolů. Takový postup měl však svá úskalí. Zdeněk Rotrekl mohl básnickou sbírku *Malachit* vydat v úplnosti až poté, co se zcela náhodně našel její rukopis, přesněji role toaletního papíru, na niž své verše zaznamenával.³ Naopak Jiří Hejda si

své sonety ukládal do paměti – a na papír je vypsál až po propuštění.⁴

Stanislav Kosík ve vězení zaznamenával své básně do nevelkého sešitku – stále ukryvaného před zabavením a díky tomu uchovaného. Neméně vzácná jsou přání k Vánocům a novoroční PF zasílaná rodině. Alespoň v nich mohl vězněný mladík vyjádřit kresbou a slovem to, čím by, kdyby mohl, obdaroval sebe i své blízké. Nikoliv náhodou mezi těmito nakreslenými, touženými dary nalezneme to, co vězeň komunistického režimu potřeboval nejvíc,

tedy zdraví; co přál sobě, otci, matce a babičkám: zodpovědnost, statečnost a vytrvalost; co sám postrádal: svobodu a manželku. Vyjádřil v nich i to, čím byl ve věznění obohacen: tedy víru v Boha. Nikoliv náhodou jeden z oněch imaginárních balíčků, do něhož vepsal *odevzdanost Panně Marii* (patronce všech křesťanů), věnoval matce. Aniž by mu to zabránilo vidět sama sebe jako věčně toulavého kocoura v botách, mušketýra připraveného vždy se utkat o svoji čest.

Foto: archiv rodiny a autora

Maminko, dvacátý měsíc sám
uprostřed holých chladných stěn
jak často na Tě vzpomínám
však věř mi, že nejsem nešťasten.

Věř, někdy se chce tak hrozně moc
rozlétnouti se domů zpět,
tehdy, Ty mamko, přicházíš na pomoc
odpusť mi, co musíš vytrpět.

Celý rok trháš kalendář
ptala ses smutně, kde je Tvůj syn
já vidím stále Tvých očí zář
a pevný jsem – tu nikdy neprosím.

Rok těžkých dlouhých výsledků
co slyším denně hrubých vět
svá dětská léta beru si v útěchu
jak Ty jsi dovedla pohádky vyprávět!

Jak Ty jsi uměla polibek dát
kolik probděla nocí a dní
kdybys dnes dovedla krutý čas popohnat
víš, jak je dlouhé bdít, nežli se rozední?

Víš, mami, dal jsem rád sflu dvaceti let
by všichni kolem mne svobodně mohli žít
a kdyby proti byl snad celý svět
svou víru velikou vždy toto budu chtít.

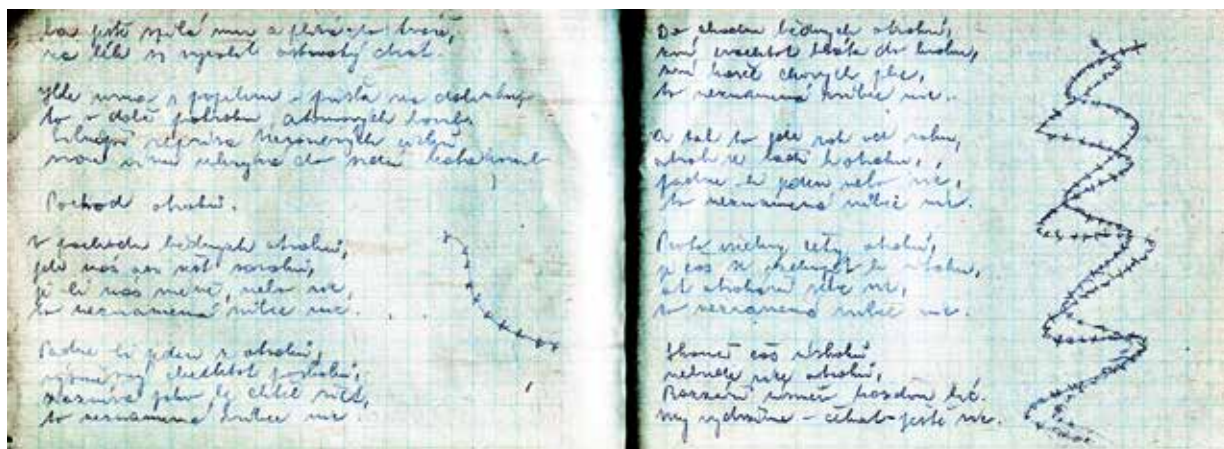
Maminko, dvacátý měsíc sám
uprostřed holých chladných stěn
každý den pozdrav Ti posílám
a věř mi, věř, že nejsem nešťasten!

3 ROTREKL, Zdeněk: *Nezděné město*. Atlantis, Brno 2001. Viz ediční poznámka Jany Uhdeové, s. 711–712. Možno zde připomenout, že Stanislava Kosíka a Zdeňka Rotreklka nespojovala pouze prožitá zkušenost z věznění, nýbrž i celoživotní přátelství a víra.
4 HEJDA, Jiří: *Sonety. Ruzyň – Pankrác – Mírov – Leopoldov – Kartouzy 1950–1962*. Euroslavica, Praha 2010. Srovnej TÝŽ: *Žil jsem zbytečně. Román mého života*. Melantrich, Praha 1991.

Stanislav Kosík (1932–2008), v mládí úspěšný zápasník. StB ho zatkla spolu s ostatními 13. června 1951 za „protistátní“ činnost. Ta spočívala v zastrašování a zotouzení členů a funkcionářů OV KSČ v Táboře, budování úkrytů pro osoby, jimž hrozilo zatčení a represe komunistického režimu, přípravě sabotážních akcí a nedovoleném ozbrojování.

Vazební fotografie Stanislava Kosíka. Státní soud, zasedající ve dnech 15.–16. února 1952 v Soběslavi, odsoudil devět členů protikomunistické skupiny „Bayer a spol.“ k dlouholetým trestům odnětí svobody, dvacetiletého Stanislava Kosíka na 22 roků.

Pochod otroků

V pochodu bědných otroků
jde nás asi šest soroků
je-li nás méně, nebo víc
to neznamená vůbec nic.

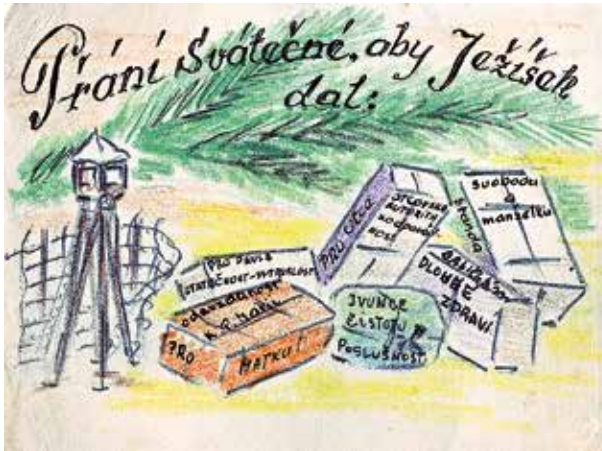
Padne-li jeden z otroků
výsměšný chechtot poskoků
zaznívá jako by chtěl říct
to neznamená vůbec nic.

Do chodu bědných otroků
zní čvachtot bláta do kroku
zní kašel chorých plic
to neznamená vůbec nic.

A tak to jde rok od roku
otrok se řadí k otroku
padne-li jeden nebo víc
to neznamená vůbec nic.

Proto všechny čtyry otroků
je čas se vzepřít k útoku
ať otrokářů je sebevíc
to neznamená vůbec nic.

Skončí čas úskoků
nebude více otroků
rozzáří úsměv každou líc.
My vydržíme – čekat – ještě víc.

Našim rodinám, přeji pokojně
a ve víře první
prožití těchto Vánoč,
syn - Sladký

Přání k Vánocům roku 1955. V té době už prošel Stanislav Kosík několika věznicemi a lágry, v nichž zejména při rozhovorech s duchovními našel víru v Boha. Především na Bytízku, kde se účastnil zakazovaných mší svatých, byl opakovaně trestán korekcí, nekolikadenním pobytem v samovazbě, v malé, v létě nevětrané a v zimě nevytápěné místnosti, s výrazně sníženou dávkou jídla.

Přání k roku 1956 rodině od Stanislava Kosíka - ten v něm akcentuje pro vězně tolik důležitý fenomén času, jednak jako dobu strávenou ve vězení (v metafoře „dlouhých všedních dní“), zejména ale, jak věřil, moment blížícího se propuštění, návrat k nejbližším („jen směle k zítřkům pohlédněte“). V tom však byl zklamán.

1956
K+M+B

Mnoho Božích milostí
a přání ochranné péče
P. Marie, uči nás
rodině, přeji Sladký.

Přání věřím, že tento
rok se může vydat,
na bratřích představenou!

Kolik to odložil na lé vřav,
stýně ten svou jako první hranou,
jakoby skládal kila stranou,
na kluzích mu již narážet.

Poslední úder doznal již,
rok padesátý vřav,
co nového nám přinese
jak dlouho ještě těžký hrav
budeme muset nést?

Nelíbilo dlouho v kalendáři
v tom lidstvem vředným breviáři
v tom prokletí dlouhých vředných dní
jen směle k zítřkům pohlédněte!
a vyhoďte první - narkotické!

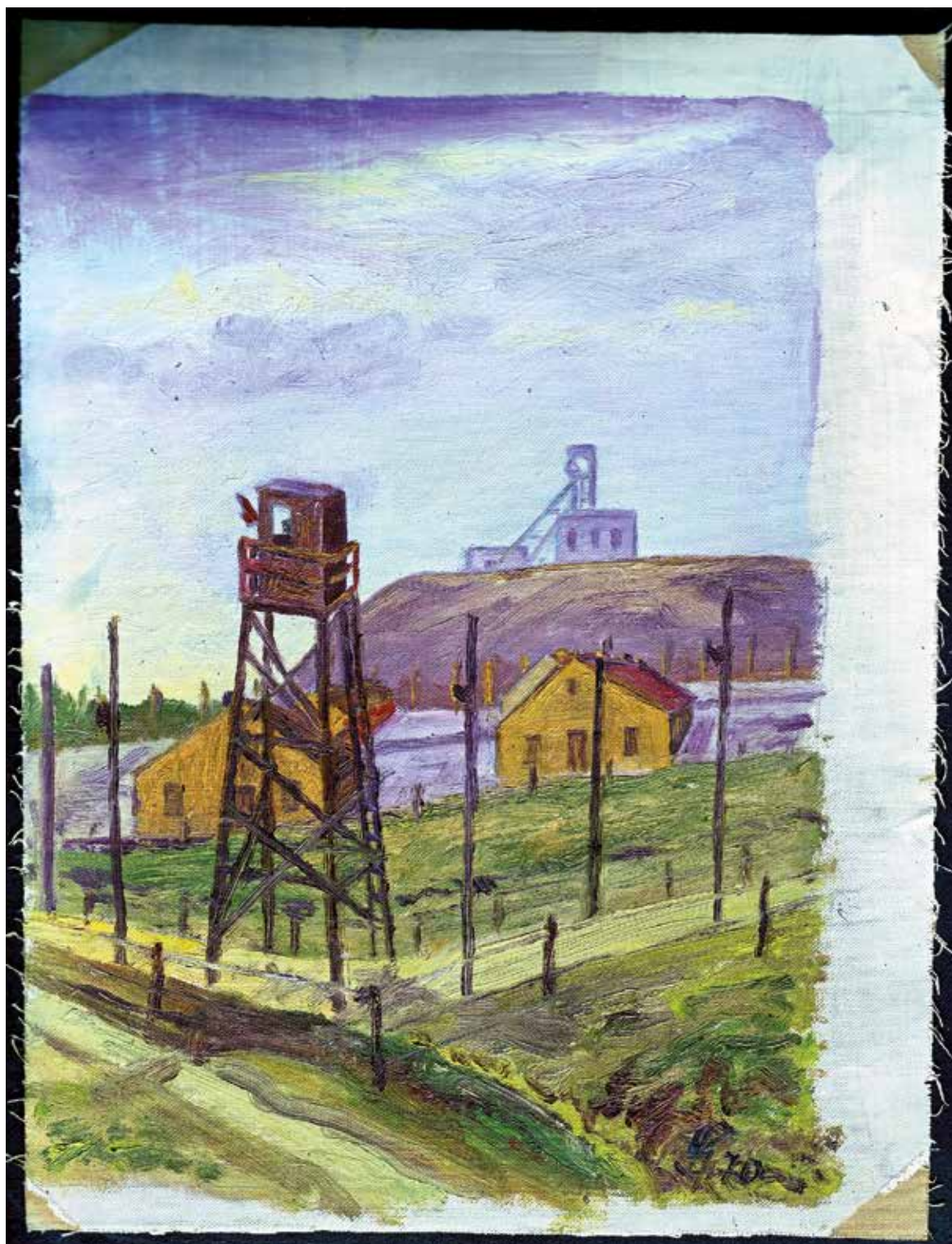
Stanislav Kosík, politický vězeň a zapomenutý básník

Stanislav Kosík patřil mezi vzdorné vězně režimu. Kreslená „podo-benka“ z roku 1959 ho zachycuje v laskavé karikatuře, snad takového, jak se sám viděl a jakým chtěl být – svobodně se toulajícím kocourem v botách, mušketýrem se srdcem na dlani, připraveným bít se pro spravedlnost světa. Jako takový si zachoval i v nejtěžších okamžicích svého života čistý štít. Nutno ovšem zdůraznit, že s ním i všichni odsouzení v případu „Bayer a spol.“.

Stanislav Kosík byl propuštěn až v roce 1962. Dokument s informací o tom, že se na něho nevztahuje amnestie z roku 1960, musel podepsat. K podpisu připojil dovětek hodný citování: „Seru na ni.“ Krátce po propuštění se oženil, manželka Ludmila mu byla celý život oporou. Několik dní po 21. srpnu 1968 se ukrýval, stejně jako mnozí jiní političtí vězni, v obavách ze zatčení a deportace do SSSR. Po 17. listopadu 1989 se občansky angažoval – stal se členem Občanské komise pro Bezpečnost, do roku 2004 byl zaměstnancem Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu.

Obraz lágru, který vznikl a zachoval se patrně s pomocí civilních zaměstnanců. Vpředu strážní věž s hlídkující ostrahou, vybavenou kulometem či samopalem. Za sloupy a kůly, na nichž se tehdy pnul ostnatý drát, stojí žluté dřevěné ubikace vězňů (slovy básně otroků - soroků, skupiny přibližně čtyřiceti vězňů). Na horizontu se vrší hlušina, za ní ční těžební věž. pd